

EIROPAS
KOMISIJA

Briselē, 3.11.2022.
C(2022) 7983 final

KOMISIJAS ATZINUMS

(3.11.2022)

saskaņā ar Regulu (ES) 2019/941 par riskgatavību elektroenerģijas sektorā un ar ko atceļ Direktīvu 2005/89/EK, par riskgatavības plānu, ko Latvijas kompetentā iestāde iesniegusi Eiropas Komisijai.

Autentisks ir tikai teksts latviešu valodā

KOMISIJAS ATZINUMS

(3.11.2022)

saskaņā ar Regulu (ES) 2019/941 par riskgatavību elektroenerģijas sektorā un ar ko atceļ Direktīvu 2005/89/EK, par riskgatavības plānu, ko Latvijas kompetentā iestāde iesniegusi Eiropas Komisijai.

Autentisks ir tikai teksts latviešu valodā

1. PROCEDŪRA

Eiropas Parlamenta un Padomes Regulas (ES) 2019/941 (2019. gada 5. jūnijs) par riskgatavību elektroenerģijas nozarē un ar ko atceļ Direktīvu 2005/89/EK¹ ("regula") 10. pantā ir noteikts, ka katras dalībvalsts kompetentajai iestādei ir jāizveido riskgatavības plāns ("RGP"). Saskaņā ar regulas 10. panta 8. punktu RGP ir jāatjaunina reizi četros gados, ja vien kādu apstākļu dēļ tas nav jādara biežāk. Regulas 10. panta 4. punktā paredzētā apspriešanās starp kompetentajām iestādēm un Elektroenerģijas jautājumu koordinācijas grupu ir jāveic pirms RGP pieņemšanas.

Riskgatavības plāniem (kā arī to atjauninājumiem) ir jābalstās uz reģionālajiem elektroenerģētiskās krīzes scenārijiem, kas *ENTSO-E*² apzināti saskaņā ar regulas 6. pantu, kā arī uz valstu elektroenerģētiskās krīzes scenārijiem, kas katrai kompetentajai iestādei ir jāapzina saskaņā ar regulas 7. pantu, pirms pieņemt RGP. Elektroenerģētiskās krīzes scenāriji ir jāapzina saistībā ar sistēmu pietiekamību, sistēmu drošību un kurināmā nodrošinājumu, cita starpā ņemot vērā ārkārtējus dabas radītus apdraudējumus, nejaušus apdraudējumus un izrietošus apdraudējumus, tostarp ļaunprātīgu uzbrukumu sekas.

Latvijas kompetentā iestāde, proti, Ekonomikas ministrija (EM), 2021. gada 5. oktobrī Elektroenerģijas jautājumu koordinācijas grupai iesniedza apspriešanai savu RGP projektu apspriešanai, kā noteikts regulas 10. panta 4. punktā. Ekonomikas ministrija 2022. gada 3. februārī iesniedza Komisijai savu galīgo RGP.

Pēc RGP novērtēšanas, ņemot vērā regulas 11. pantā minētos kritērijus un regulas pielikumā doto modeli, kā arī no 2022. gada 3. februāra līdz 25. februārim apspriedusies ar Elektroenerģijas jautājumu koordinācijas grupu, Komisijai par RGP ir šādas piezīmes.

2. KOMISIJAS NOVĒRTĒJUMS PAR RISKGATAVĪBAS PLĀNU

Riskgatavības plānā ir diezgan visaptveroši aprakstīts valsts regulējums un pasākumi. Riskgatavības plānā ir skaidri definēta elektroenerģētiskā krīze, tās izziņošana un izbeigšana. Riskgatavības plānā ir sniegts skaidrs darbību saraksts ilgstošas elektroenerģētiskās krīzes gadījumā un piemērojamie preventīvie un sagatavošanās pasākumi, tostarp valsts ārkārtas rīcības plāns attiecībā uz dabasgāzi un slodzes ierobežojumu apraksts.

¹ OV L 158, 14.6.2019., 1.–21. lpp.

² Elektroenerģijas pārvades sistēmu operatoru Eiropas tīkls.

riskam un ievainojamību (pamatojoties uz bojājumu līknēm, ja tādas pieejamas), kā arī laika diapazonu un izmantotos pieņēmumus;

- notikumu pārskatu un grafiku, tostarp iniciācijas notikumu un notikumu ķēdes aprakstu. Aprakstā būtu jāiekļauj pārvarēšanas mehānismi un reaģēšanas raksturojums, tostarp piemērojamās procedūras un pasākumi valsts un reģionālā līmenī;
- ietekmi uz elektroenerģijas sistēmu un aktīviem, tostarp elektroenerģijas plūsmām un sekām. Novērtējumā būtu jāiekļauj kvantitatīva analīze, izmantojot *EENS*³/*LOLE*⁴ aplēses un/vai citas kvantitatīvas vērtības, kā arī iespējama plašāka ietekme uz citām nozarēm, piemēram, gāzes nozari, ražošanas nozarēm un pārrobežu vērtības ķēdēm.
- jo īpaši attiecībā uz kiberrisku scenārijiem ietvert atsauci uz satvaru, kas ietver minimālās un paplašinātās kiberdrošības prasības, procedūras, kas jāievēro incidenta gadījumā, aprakstu par kompetentās iestādes un kiberspecifisko dalībnieku, piemēram, *CSIRT*⁵, *CERT*⁶ un kiberspecifisko iestāžu, lomas un mijiedarbību (ņemot vērā saikni starp reaģēšanu nozares un valsts līmenī un ES kiberreaģēšanu), tostarp krīzes laikā, un saikni ar tiesību aktiem kiberjomā.
- klimata pārmaiņu apsvērumus, piemēram, klimatisko neaizsargātību un riskus, tostarp nolūkā izstrādāt preventīvus pasākumus pret apzinātajiem klimata riskiem, lai mazinātu pakļautību riskiem un neaizsargātību pret tiem.

2.1.2. *Trūkst informācijas par reģionāliem un divpusējiem pasākumiem sadarbībai un palīdzībai starp dalībvalstīm*

Saskaņā ar regulas 15. pantu dalībvalstīm ir jāsadarbojas solidaritātes garā, lai nepieļautu vai pārvarētu krīzes. Ja tām ir tehniskās iespējas, dalībvalstīm savstarpēji jāpiedāvā palīdzība, izmantojot reģionālus pasākumus (ar dalībvalstīm to reģionā) un divpusējus pasākumus (ar dalībvalstīm, ar kurām tās ir tieši saistītas, bet neatrodas vienā reģionā). Šādi reģionālie un divpusējie pasākumi ir jāapraksta RGP saskaņā ar regulas 12. un 15. pantu un tās pielikuma 3. panta 2. punkta b) apakšpunktu, kā arī saskaņā ar regulas 11. panta 1. punkta j) apakšpunktu ir jāapraksta valsts pasākumi, kas vajadzīgi to īstenošanai.

Ekonomikas ministrijas iesniegtais RGP attiecas uz pārvades sistēmu operatoru (PSO) reģionālo un divpusējo sadarbību, izmantojot saskaņotus operatoru savstarpējus nolīgumus un sadarbības nolīgumus. Tomēr, tā kā trūkst papildu informācijas, nav skaidrs, vai šādi nolīgumi atbilstu regulas 15. pantā aprakstītajām sadarbības un palīdzības prasībām. Šāda veida nolīgumi bieži attiecas tikai uz tīkla kodeksu saturu un neskar jautājumus ārpus ekspluatācijas noteikumiem. Līdz ar to šāds nolīgums pats par sevi varētu neatbilst regulas 15. panta prasībām, saskaņā ar kurām ir nepieciešama sadarbība un palīdzība, lai aizsargātu sabiedrības drošību un personisko drošību, kas tādējādi pārsniedz tehniskās prasības, kas parasti noteiktas operatoru savstarpējos nolīgumos.

³ Gaidāmā nepiegādātā enerģija (*EENS*), kā definēts 2. panta 1. punkta e) apakšpunktā metodikā reģionālas elektroenerģētiskās krīzes scenāriju apzināšanai saskaņā ar regulas 5. pantu.

⁴ Sagaidāmais slodzes zuduma ilgums (*LOLE*), kā definēts 2. panta 1. punkta g) apakšpunktā metodikā reģionālas elektroenerģētiskās krīzes scenāriju apzināšanai saskaņā ar regulas 5. pantu.

⁵ Datordrošības incidentu reaģēšanas vienība.

⁶ Datorapdraudējumu reaģēšanas vienība.

Komisija uzskata, ka Latvijas RGP ir jāgroza, lai iekļautu regulā noteiktos reģionālos un divpusējos pasākumus, tostarp visus nepieciešamos tehniskos, juridiskos un finansiālos pasākumus, kā arī to īstenošanai nepieciešamos valsts pasākumus.

2.1.3. *Citas trūkstošas pozīcijas*

Regulā ir arī noteikts, ka:

- saskaņā ar regulas 11. panta 1. punkta c) apakšpunktu, kā arī tās pielikuma 3.1. punkta b) apakšpunktu RGP ir jāapraksta valsts pasākumi, kas paredzēti, lai novērstu valsts un reģionālajos elektroenerģētiskās krīzes scenārijos apzinātos riskus vai sagatavotos tiem;
- saskaņā ar regulas pielikuma 3.2. punkta a) apakšpunktu RGP ir jāapraksta apstiprinātie mehānismi, ko izmanto sadarbībai reģiona līmenī un ar ko nodrošina pienācīgu koordināciju pirms elektroenerģētiskās krīzes un tās laikā, tostarp lēmumu pieņemšanas procedūras atbilstoši reaģēšanai reģionālā mērogā. Saskaņā ar regulas pielikuma 3.2. punkta c) apakšpunktu RGP ir jāapraksta ieviestie mehānismi, ko izmanto sadarbībai un darbību koordinācijai pirms elektroenerģētiskās krīzes un tās laikā ar citām dalībvalstīm ārpus reģiona, kā arī ar trešām valstīm attiecīgajā sinhronajā zonā;
- saskaņā ar Regulas 11. panta 1. punkta h) apakšpunktu, kā arī tās pielikuma 3.1. punkta d) apakšpunktu RGP jāparedz sistēma manuālai slodzes nomešanai, norādot, kuras elektroenerģijas lietotāju kategorijas ir tiesīgas saņemt īpašu aizsardzību pret atslēgšanu;
- dalībvalstīm jāapspriežas ar noteiktu skaitu attiecīgo ieinteresēto personu, pirms tās izveido savu RGP saskaņā ar regulas 10. panta 1. punktu. Saskaņā ar regulas pielikuma 5. punktu RGP jāapraksta RGP izstrādes gaitā izmantotais apspriešanās mehānisms un šīs apspriešanās rezultāti;
- saskaņā ar regulas 12. panta 3. punktu, kā arī tās pielikuma 6. punktu, iesaistot attiecīgās ieinteresētās personas, kompetentajām iestādēm periodiski jāpārbauda to procedūru efektivitāte, kas izstrādātas riskgatavības plānos elektroenerģētisko krīžu novēršanai, tostarp mehānismi informācijas apmaiņai un sadarbībai, un reizi divos gados jāveic elektroenerģētisko krīžu simulācijas.

Latvijas RGP 4.1.2. punktā un kā daļa no preventīvajiem un sagatavošanās pasākumiem PSO līmenī ir minēti daži nacionālie plāni un procedūras. Tomēr RGP nav detalizēti aprakstīti šādi plāni un procedūras. Tāpat arī RGP 4.2.1. punktā ir atsauce uz programmām un nolīgumiem par sadarbību un koordināciju ar kaimiņos esošajiem PSO, neaprakstot to saturu un nesniedzot sīkāku informāciju.

Latvijas RGP paskaidrots, ka valsts tiesību aktos ir noteiktas trīs prioritārās galalietotāju grupas attiecībā uz slodzes ierobežojumiem un aizsargājamo lietotāju kategorijām, bet nav sniegta sīkāka informācija. Riskgatavības plānā nav pamatota šādas aizsardzības nepieciešamība, kā arī nav konkretizēts, kā PSO un sadales sistēmu operatoriem jāsamazina patēriņš.

- Riskgatavības plānā ir norādīts, ka plāns tika izstrādāts ciešā sadarbībā ar dažādu ieinteresēto personu pārstāvjiem. Tomēr RGP nav aprakstītas ne regulā prasītās apspriešanās ar visām ieinteresētajām personām (piemēram, attiecīgās organizācijas,

kas pārstāv elektroenerģijas rūpniecisko patērētāju intereses), ne šādu apspriešanos rezultāti.

Latvijas RGP norādīts, ka EM vēl nav vienojusies ar citām reģiona kompetentajām iestādēm un PSO par ārkārtas stāvokļa testu grafiku.

Komisija uzskata, ka EM iesniegtais RGP ir jāgroza, lai iekļautu iepriekš minēto trūkstošo informāciju, piemēram, kā daļu no sagatavošanā esošā tiesiskā regulējuma atjaunināšanas attiecībā uz pēkšņu vai manuālu slodzes atslēgumu un aizsargājamo lietotāju identificēšanu. Turklāt, ņemot vērā pašreizējos ārkārtas apstākļus, Komisija iesaka EM paātrināt visu RGP izstrādāto procedūru efektivitātes obligāto testu grafikus. Šie testi būtu jāveic pēc iespējas drīzāk, īpaši paturot prātā 2022.–2023. gada ziemu. Tiem, sadarbībā ar reģiona kaimiņvalstīm, būtu jāaptver reģionāli un valstu pasākumi un saziņas un koordinācijas protokoli. Šiem testiem būtu jāpalīdz uzlabot esošos pasākumus un sadarbības un saziņas mehānismus un noteikt valsts un reģionālus papildu pasākumus (reģionālos pasākumus, vēlams, kopā ar reģionālajiem partneriem).

2.2. Citas piezīmes

Papildus iepriekš izklāstītajām būtiskajām piezīmēm Komisija vēlētos vērst EM uzmanību uz dažiem citiem iesniegtā RGP aspektiem, kuri nerada juridiskas problēmas attiecībā uz to atbilstību regulas 13. panta 2. punkta a)–f) apakšpunktā minētajiem elementiem, tomēr kompetentajai iestādei šajā ziņā varētu būt noderīgi daži norādījumi RGP turpmākiem grozījumiem.

- Ekonomikas ministrijas iesniegtajā RGP norādīts, ka preventīvie pasākumi ietver arī pasākumus elektroenerģijas pārvades un sadales infrastruktūras uzlabošanai. Rīcībgratavības plānā būtu jāiekļauj vairāk informācijas un vairāk jāapraksta šie preventīvie pasākumi, tostarp plāni par nākotnes tīkla izveidi, kurš palīdzēs tikt galā ar apzināto elektroenerģētiskās krīzes scenāriju sekām.
- Ņemot vērā Baltijas energosistēmu plānus līdz 2025. gada beigām sinhronizēties ar Eiropas kontinentālo elektrotīklu, RGP būtu jānovērtē, kā var tikt ietekmētas RGP noteiktās procedūras un pasākumi.
- Lai gan RGP neatsaucas uz preventīviem vai mīkstināšanas pasākumiem, kas varētu ietekmēt siltumnīcefekta gāzu (SEG) emisijas (piemēram, elektroenerģijas ražošana, izmantojot ar fosilo kurināmo darbināmas rezerves iekārtas vai papildu fosilā kurināmā jaudu izmantošana), Komisija Ekonomikas ministrijai atgādina, ka, ja šādi pasākumi pastāv, tie būtu jāuzskaita RGP. Šādā gadījumā Komisija arī iesaka kvantificēt un novērtēt risku/ietekmi uz SEG emisijām, lai noteiktu RGP atbilstību klimatneitralitātes mērķim.

3. SECINĀJUMS

Pamatojoties uz iepriekš izklāstīto novērtējumu un ņemot vērā regulas 13. panta 2. punkta c) apakšpunktu, Komisija secina, ka daži EM iesniegtā RGP elementi neatbilst atsevišķiem minētās regulas noteikumiem.

Komisija lūdz Ekonomikas ministriju RGP grozīt, pienācīgi ņemot vērā visus šajā atzinumā paustos Komisijas apsvērumus, un grozīto RGP paziņot Komisijai trīs mēnešu laikā pēc šā atzinu saņemšanas saskaņā ar regulas 13. panta 3. punktu. Ņemot vērā apstākļus pēc Krievijas iebrukuma Ukrainā, Komisija iesaka par prioritāti noteikt 2.1.1. iedaļā aprakstīto RGP mērķtiecīgo atjaunināšanu, 2.1.3. iedaļā minēto RGP izstrādāto procedūru efektivitātes pārbaudi, 2.1.2. iedaļā aprakstīto trūkstošo informāciju par reģionālajiem un divpusējiem pasākumiem sadarbībai un palīdzībai starp dalībvalstīm un valstu elektroenerģētiskās krīzes scenāriju detalizēto aprakstu, kas aprakstīts 2.1.1. iedaļā. Komisija mudina EM aprakstīt un novērtēt pasākumus gāzes patēriņa samazināšanai enerģētikas nozarē, kā aicināts paziņojumā “Taupīsim gāzi, lai ziemā nepietrūkst”⁷, vienlaikus nodrošinot elektroapgādes drošību. Turklāt Komisija mudina Latviju ņemt vērā Eiropas Komisijas 2022. gada 18. oktobrī ierosināto Padomes Ieteikumu par koordinētu pieeju kritiskās infrastruktūras noturības stiprināšanai ES un jo īpaši tajā paredzēto kritiskās infrastruktūras noturības testu rezultātus.

Šajā atzinumā izklāstītais Komisijas novērtējums neskar nostāju, ko tā varētu ieņemt attiecībā pret Latviju saistībā ar valsts pasākumu atbilstību ES normatīvajiem aktiem, tostarp pārkāpuma procedūras kontekstā, un Eiropas Savienības konkurences noteikumu izpildi, tostarp attiecībā uz valsts atbalsta noteikumiem.

Komisija šo atzinumu publicēs. Šajā dokumentā iekļauto informāciju Komisija neuzskata par konfidenciālu, jo īpaši tāpēc, ka tā attiecas uz RGP, kas jau ir publiski pieejams. Ekonomikas ministrija tiek aicināta piecās darbdienās pēc šā atzinuma saņemšanas darīt Komisijai zināmu, vai tā uzskata, ka atzinums satur komerciāli sensitīvu informāciju, kuras konfidencialitāte būtu jāsaglabā.

Briselē, 3.11.2022

*Komisijas vārdā —
Kadri SIMSON
Komisijas locekle*

⁷

COM(2022) 360 final.